

УДК 37.378

Т.П. КУЧАЙ, О.В. КУЧАЙ

**ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ОСНОВА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

© Кучай Т.П., 2019

<https://orcid.org/0000-0003-3518-2767>

© Кучай О.В., 2019

<https://orcid.org/0000-0002-9468-0486>

<http://doi.org/10.34142/2312-2471.2019.61.11>

У статті розкриваються аспекти правового виховання та правової культури майбутніх фахівців. З'ясовано, що одним із найважливіших аспектів розвитку особистості є висока правова культура. Виокремлено головні проблеми формування правової культури фахівців. Висвітлено шаблі правового виховання. Розкрито два якісних рівня формування правової культури майбутніх фахівців у вищій школі, а також його ключові напрямки. Встановлено, що правова освіта та виховання лежать у передачі, засвоєнні знань, принципів та норм права, а також у формуванні належного ставлення до права і діяльності його виконання, майстерність застосовувати свої права, дотримуватись заборон та виконувати обов'язки. Серед зразків правового виховання доцільно окреслити нормативно-правові акти, акти використання норм права; ознайомлювальні й роз'яснювальні матеріали про правові акти в засобах масової інформації; правові радіо- і телевізійні часописи; правознавчі газети, ціллю яких є розповсюдження правових знань: прес-конференції, брифінги, зустрічі, лекції, діалоги, семінари, вечори проблем і відповідей, консультації тощо. Формування правової культури та правового виховання здійснюється на всіх етапах становлення особистості, але в силу піднесених і психологічних особливостей в різних шаблях даний процес активізується в періоді навчання у ЗВО при освоєнні правових та професійних дисциплін. Перспективи вбачаємо у прогнозуванні результатів формування. Його результати залежать від різних факторів: від виду організації, професійної підготовки, різних процесів формування правової культури майбутнього фахівця. Для зміни негативних факторів, впливаючи на формування правової культури майбутнього фахівця, цілеспрямовано застосовувати можливість внести в дію: ліцензійні форми і методи правової спрямованості, які здатні спрямувати адаптацію майбутніх фахівців на конкретні правові основи у їхній професійній діяльності.

Ключові слова: *правове виховання, правова культура, майбутні фахівці, вища школа, заклади вищої освіти.*

Kuchai T.P., Kuchai O. V. Legal Education as the Basis of Legal Culture of Future Experts of Higher Education Institutions

The article reveals the aspects of legal education and legal culture of future professionals. It has been found that one of the most important aspects of personal development is a high legal culture. The main problems of forming the students' legal culture are highlighted. Two qualitative levels of legal culture formation of future specialists in higher education, as well as its main directions are revealed. It is determined that legal education and upbringing consists in the transfer, accumulation and assimilation of knowledge, principles and norms of law, as well as the appropriate attitude formation to law and practice of its implementation, ability to exercise their rights, comply with prohibitions and perform duties. Among the means of legal education regulations the acts of law application should be called; introductory and explanatory materials on legal acts in media; legal radio and television magazines; legal newspapers. Their purpose is to disseminate legal, organizational and educational knowledge: in forms of press conferences, briefings, meetings, lectures, talks, seminars, question and answer evenings, consultations, etc. The formation of legal culture and legal education is carried out at all stages of personal development, but due to the inspiring and psychological features in different stages of this process it is intensified during training in the Free Economic Zone in the development of legal and professional disciplines. Its results depend on various factors: the type of organization, training, and various formation processes of the legal culture of the future specialist. To change the negative factors, influencing the legal culture formation of the future specialist, it is advised to use purposefully the opportunity to put into action: licensing forms and methods of legal orientation, which are able to use the adaptation of future professionals to specific legal relationships in their professional activities.

Key words: *legal education, legal culture, future specialists, higher education, higher education institutions.*

Постановка проблеми. З позиції всебічного зросту особистості майбутнього фахівця в різних сферах суспільства передбачається його висока правова культура. Не можна уважати фахівця професіоналом гідного щабля, якщо він, маючи величезні знання, плідно працюючи, порушує закони, вимоги Конституції України. Спроможність фахівців розуміти правила співжиття і вимоги законів, та відповідним чином впроваджувати це в своєї практичної діяльності, – це вимоги нинішнього розвитку суспільства. Проте, ця змога не є постійною, вона виникає під дією особливих виховних завдань, і, перш за все, за сприянням правового виховання студентів під час їх навчання у закладах вищої освіти.

Ключовою ціллю правового виховання в Україні є формування у майбутніх фахівців високої правової культури, ґрунтовного переконання у істинності вимог Конституції України, українського законодавства,

закономірності добровільного їх виконання, здатності аргументувати свої дії та приймати рішення, які не опротестовують чинному законодавству [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні проблеми, пов'язані з вихованням правової культури, віддавна приваблювали до себе увагу мислителів, правознавців, педагогів, психологів. Вони знайшли відбиток у філософському, культурологічному та юридичному площинах у доробках Арістотеля, Б. Ананьєва, В. Андрущенко, І. Беха, Л. Виготського, В.Дубровського, Г. Давидова, І. Канта, Г. Костюка, І. Кона, П. Копніна, В.Кременя, В. Лутая, С. Максименка, М. Михальченка, І. Надольного, В.Оржеховської, С. Рубінштейна, Г. Сковороди, М. Фіцули тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак деякі аспекти правового виховання та правової культури майбутніх фахівців закладів вищої освіти ще не було розкрито.

Мета дослідження – розкрити окремі аспекти правового виховання та правової культури майбутніх фахівців закладів вищої освіти (ЗВО).

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день найважливішим аспектом розвитку індивіда є висока правова культура. На сучасному етапі суспільно-політичного розвитку України найбільш важливо виникає питання формування правової культури громадян країни. Вищій школі слугує вирішальна функція у підготовці інтелектуально-розвиненого, юридично-грамотного, мобільного, компетентного, духовно-багатого, професійного фахівця, покликаного генерувати майбутнє нації [2].

Виокремлено основні проблеми формування правової культури фахівців, до яких віднесено:

- брак системного обговорення питань правової культури (не враховується ступінь правової культури, попередньо сформованої в учнів загальноосвітніх закладів), правової свідомості, правової етики, зокрема, в найновіших посібниках та підручниках з теорії країни і права;
- закономірність розробки науково-методичних підходів до формування правової культури взагалі та впровадження інноваційних технологій зокрема;
- потреба у науково-практичному насиченні правової освіти;
- недостатня правова інформованість фахівців, слабкий зв'язок із соціальною діяльністю, майбутньою фаховою практикою.

Освітній процес ЗВО побудований так, що правові знання фахівці здобувають на різноманітних щаблях:

- вивчення "Правознавства" (основи теорії та історії держави і права; галузі права);
- громадський щабель правових знань, вмінь і навичок;
- під час опрацювання дисциплін спеціалізації (нормативно-правові документи, які регламентують майбутню професійну діяльність та якими вони будуть керуватися);
- спеціальний рівень правових знань, умінь і навичок [3; 8].

Формування правової культури майбутніх фахівців у вищій школі містить два якісних рівня: акумулювання правових знань та перетворення їх у

впевненість. Проте трансформації знань правових засад у переконання та духовні цінності передбачає вироблення стійкої звички поводитись відповідно до цих знань, тобто навички правомірної позиції згідно із законом. Для оцінки правової культури майбутніх фахівців у цілому діють критерії, у якості яких виступають приклади діяльності відповідно до правових засад, особистість фахівця з високим рівнем готовності до уживання норм права.

До основних напрямків підвищення правової культури належать:

- формування почуття права та законності;
- освоєння звершень логіко-правового мислення;
- поліпшення законодавства;
- підняття рівня правової функції;
- збільшення обсягу й високе вдосконалення правомірної діяльності.

Правова освіта та виховання полягають у передачі, нагромадженні і засвоєнні знань, принципів та норм права, а також у формуванні належного ставлення до права і досвіду його виконання, це здатність майстерно застосовувати власні права, дотримуватись заборон та здійснювати обов'язки. Звідси впливає закономірність в усвідомленому засвоєнні вирішальних принципів законодавства, виробленні почуття поваги до права [7].

Отримані майбутніми фахівцями знання мають перейти в особисте переконання, в установку дотримуватись правових приписів, а надалі – у внутрішню потребу і звичку виконувати правовий закон, виявляти правову активність. Засобом правового навчання може бути все те, за допомогою чого здійснюється цілеспрямований вплив на свідомість, волю та поведінку людей, або те, за допомогою чого передається інформація про право, закон, різноманітні події або чинники, які мають юридичне значення і можуть впливати на формування активної правової позиції майбутнього фахівця [4].

Важливими задачами правового виховання фахівців в умовах нинішнього ЗВО є:

- виховання високої громадянськості, формування людської ідеології;
- формування умисного ставлення до своїх прав і обов'язків перед громадою і країною;
- формування докорінної пошани до законів і правил людського співіснування;
- формування панівної правосвідомості й правової культури;
- формування бажання дотримуватися і здійснювати закони і вимоги Конституції України [1].

Слід зазначити, що науковці визначають правову культуру як якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правосвідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності й правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини [5; 6].

Правове виховання може відбуватися подальшими шляхами:

- правова освіченість;

- правова популяризація;
- просвітницька юридична діяльність урядових органів;
- правомірна діяльність громадян, їх участь у виконанні та охороні правових норм;
- самовиховання.

Серед зразків правового виховання доцільно окреслити нормативно-правові акти, акти використання норм права; ознайомлювальні й роз'яснювальні матеріали про правові акти в засобах масової інформації (ЗМІ); правові радіо- і телевізійні часописи; правознавчі газети, ціллю яких є розповсюдження правових знань: прес-конференції, брифінги, зустрічі, лекції, діалоги, семінари, вечори проблем і відповідей, консультації та ін [2].

Висновки. Формування правової культури та правового виховання здійснюється на всіх етапах становлення особистості, але в силу піднесених і психологічних особливостей в різних щаблях даний процес активізується в періоді навчання у ЗВО при освоєнні правових та професійних дисциплін.

Перспективи вбачаємо у прогнозуванні результатів формування. Його результати залежать від різних факторів: від виду організації, професійної підготовки, різних процесів формування правової культури майбутнього фахівця. Для зміни негативних факторів, впливаючи на формування правової культури майбутнього фахівця, цілеспрямовано застосовувати можливість внести в дію: ліцензійні форми і методи правової спрямованості, які здатні спрямувати адаптацію майбутніх фахівців на конкретні правові основи у їхній професійній діяльності.

Література:

1. Мануйлов Є. М. (2010). Правове виховання студентів в умовах сучасного ВНЗ. *Проблеми правового виховання в сучасній Україні: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф.*, 16 черв. 2010 р. Х. : НЮАУ ім. Ярослава Мудрого. 40–43.
2. Зубчевська С. В. (2014). Формування правової культури студента коледжу як складової загальнокультурної компетентності. *Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі : зб. наук. ст. за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф.*, 10 квіт. 2014 р. Житомир : ЖНАЕУ. 44–46.
3. Чернета С. Ю. (2012). Формування правової культури студентської молоді: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічні науки: [зб. наук. праць].* – Чернігів : Вісник ЧНПУ. 104. 2. 173–176.
4. Крук С. Л. (2012). Правова культура у контексті вищої професійної освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України* 1/2012.
5. Кравченко А., Бартош О. (2016). Правове виховання як складник формування громадянина України. *Педагогічні науки.* 65.

6. Дьоміна О. С. (2007). Формування правової культури студентської молоді в умовах сучасного українського суспільства : авт. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ. 20 с.

7. Штангрет М. Й. (2007). Філософські проблеми правового виховання молоді (на прикладі закладів освіти МВС України) : авт. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.12. Львів. 20 с.

8. Коломійцев О. А. (2005). Правова поведінка особистості у соціально-психологічному вимірі. *Український науковий журнал*. 6 (14). 144–150.

References:

1. Manuylov, Ye. M. (2010). Pravove vykhovannya studentiv v umovakh suchasnoho VNZ. *Problemy pravovoho vykhovannya v suchasniy Ukrayini: materialy mizhvuz. nauk.-prakt. konf.*, 16 cherv. 2010 r. KH. : NYUAU im. Yaroslava Mudroho. 40–43. (in Ukrainian)

2. Zubchevs'ka, S. V. (2014). Formuvannya pravovoyi kul'tury studenta koledzhu yak skladovoyi zahal'nokul'turnoyi kompetentnosti. *Suchasni tendentsiyi rozbudovy pravovoyi derzhavy v Ukrayini ta sviti* : zb. nauk. st. za materialamy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 10 kvit. 2014 r. Zhytomyr : ZHNAEU. 44–46. (in Ukrainian)

3. Cherneta, S. YU. (2012). Formuvannya pravovoyi kul'tury student-s'koyi molodi: sotsial'no-pedahohichnyy aspekt. *Pedahohichni nauky*: [zb. nauk. prats']. – Chernihiv : Visnyk CHNPU. 104. 2. 173-176. (in Ukrainian)

4. Kruk, S. L. (2012) Pravova kul'tura u konteksti vyshchoyi profesiynoyi osvity. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi Derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrayiny* 1/2012. (in Ukrainian)

5. Kravchenko, A., Bartosh, O. (2016). Pravove vykhovannya yak skladnyk formuvannya hromadyanyna Ukrayiny. *Pedahohichni nauky*. 65. (in Ukrainian)

6. D'omina, O. S. (2007). Formuvannya pravovoyi kul'tury student-s'koyi molodi v umovakh suchasnoho ukrayins'koho suspil'stva : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.01. Kiyv. 20. (in Ukrainian)

7. Shtanhret, M. Y. (2007). Filosofs'ki problemy pravovoho vykhovannya molodi (na prykladi zakladiv osvity MVS Ukrayiny) : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.12. L'viv. 20. (in Ukrainian)

8. Kolomiytsev, O. A. (2005). Pravova povedinka osobystosti u sotsial'nopsykhologichnomu vymiri. *Ukrayins'kyy naukovyy zhurnal*. 6 (14). 144-150. (in Ukrainian).